

ރަސޫލުالله صلى الله عليه وآله وسلم ގެ

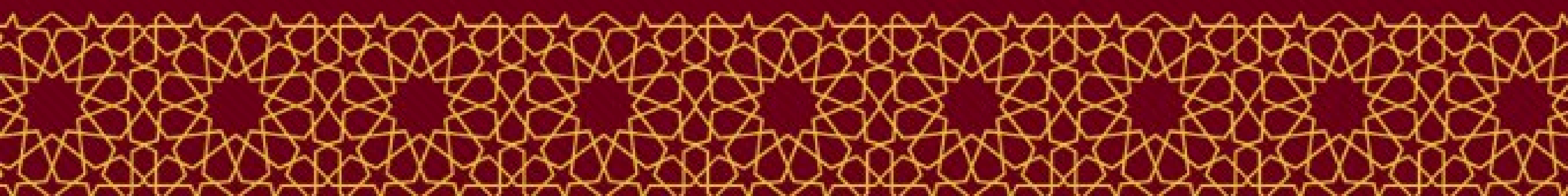
ސުންނަތަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ

ވާޖިބުކަން



އަސްލު ލިޔުއްވީ: فضيلة العلامة الشيخ عبدالعزيز بن عبدالله بن باز رحمه الله

ތަރުޖަމާ: فضيلة الشيخ إسماعيل محمد حفظه الله



ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމްގެ ސުންނަތަށް އަމަލުކުރުމުގެ ވާޖިބުކަން

އެންމެހައި ތަޢުރީފާއި ޘަނާ ރައްދުވެވޭނީ ޢާލަމްތަކުގެ ހެއްދެވި ގަދަ ލޯބިވަންތަ ﷲ އަށެވެ. ދުރުގައި ނިކަމެތި ޚަލްޤުތަކުން ޙައްޤުވާ ޝުކުރު ދައްކަންވާނީ މާތްﷲ އަށެވެ. އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ސަލާމާއި ޞަލަވާތް ލިބޭ އާޚިރު ޒަމާނުގެ ނަބިއްޔާ ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނާއި ތަބިޢީންނާއި ތަބަޢު ތަބިޢީންނާއި ޤިޔާމަތާ ހިނދަށް ހެޔޮގޮތުގައި ތަބާވާ އެންމެހައި މުސްލިމުންނަށް ސަލާމާއި ރަޙްމަތް ލެއްވުން ﷲ އެދެމެވެ.

އަޅުގަނޑު ޝަހާދަތް ދެމެވެ. ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ޙައްޤު އިލާހެއް ނުވާކަމަށާއި، މުޙައްމަދު ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަކީ ﷲ ތަޢާލާގެ އަޅާއި ރަސޫލާ ކަމަށެވެ. ﷲ ތަޢާލާ ރަސޫލާ ގެ ސުންނަތާއި އަދި ހަމަ ހުރިހާ މުސްލިމުން ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ހުކުމްތަކަށް ތަބާވެ އަމަލުކުރަން ޖެހޭ ކަމަށް ވަނީ ﷲ ކަލާނގެ ފާކު ފޮތުގައި ވަޙީ ކުރައްވާފައެވެ. އިންސާނާ ޚަލްޤުކުރެއްވީ ވެސް ހަމައެކަނި ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. އިސްލާމް ދީނަކީ ކަމާލުވެގެންވާ ދީނެކެވެ. ދީނުގައި ބިދްޢަތެއް އިތުރުވެގެން ނުވާނެއެވެ. ޙައްޤު ދީނަކީ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ދީނުގެ ގޮތުގައި ރުހިވޮޑިގެންވި ދީނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޚިޔާރުކުރެއްވި ދީނެވެ. އިސްލާމްދީން ކަމާލުވެގެންވާ ދީނެއްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުމަކީ މުސްލިމެއްގެ ވާޖިބެކެވެ!

އަޅުގަނޑު ދަންނަވަމެވެ. ޝަރީޢަތުން ތަކުރާރުކޮށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އަޅުކަން ކުރުމުގައި، އެކަމެއް ވެސް ކުރަންވާނީ ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ކުރައްވާ ގޮތުގެ މަތިންނެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާ ފާކު ޤުރުއާނުގައި ރަސޫލާއަށް ތަބާވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމަކީ ޚަލްޤުތަކުގެ ތެރެއިން ހޮވިވަޑައިގަތް ނަބިއްޔާ ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުމަކީ މުސްލިމުންގެ ވާޖިބެކެވެ.

އަދި! ޤުރުއާނާ ކުރިން ކުރެވުނު އަދި ކުރެވޭނެ އެއްވެސް ބާޠިލެއް ނާޒިލްވެފައެއް ނުވެއެވެ. رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ސުންނަތަކީ ހަވާ ނަފްސު ފުޅުން ވިދާޅުވާ ބަހެއް ނޫނެވެ. އެއީ ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ބަހެކެވެ. މާތްﷲ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. "وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى" (النجم ٣،٤) މާނައީ: އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާ ބަސްފުޅުތަކަކީ ހަވާނަފްސުގެ މައްޗަކުން ބުނާ ވިދާޅުވާ ބަސްފުޅުތަކެއް ނޫނެވެ. އެއީ ވަޙީކުރައްވާ ވަޙީއެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި! މިދީނުގައި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާ ދެނެގަނެ އެއަށް އަމަލުކުރުމަކީ ފަރުޟެކެވެ. އެފަދައިން އެކަމާ ގުޅިފައިވާ ޙުކުމްތަކަށް ހޯދުން ފިޤުހުވެރިންގެ ތެރެއިން ޤަބޫލުކުރެވޭ ގޮތެވެ. ޙުކުމްތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ ބިނާކުރުމަކީ قِيَاس އަދި އެހެން ޝަރުޢީ ދަލީލުތައް ފެންނަ އިޖުތިހާދު ކުރެވޭ ކަމެކެވެ. މިދީނުގައި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި އިޖުމާޢު ކުރާ ގޮތް ދަލީލެއް ނެތި ހިފައިގެން ނޫނީ ދެނެގަތުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތަޤުލީދުކުރާ ދީނުގެ ތަފާސީލާއި ރިވާޔަތްތަކަށްވުރެ ތަބާވުމަކީ ވާޖިބެކެވެ. އަދި! އެއީ كتاب الله العزيز ޤުރުއާނެވެ. މި ޤުރުއާނަކީ ރަސޫލާ ތަބާވުމުގެ ވާޖިބުކަން ދަލީލުކުރާ ފޮތެވެ. ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. "اتَّبِعُواْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّ بِّكُمْ وَلاَ تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ"(الاعراف: ٣) "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ބާވައިލެވިފައިވާ (ވަޙީ) އަށް ތަބާވާށެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ވަލީންނަށް ތަބާނުވާށެވެ. ކަލޭމެން ވިސްނާ ހަނދާންކުރަނީ ކުޑަކޮށެވެ." އަދި ވަޙީކުރައްވައެވެ. "وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ" (الأنعام: ١٥٥) މާނައީ "މިފޮތަކީ ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެއަށް ތަބާވާށެވެ. އަދި ތަޤުވާވެރިވާށެވެ. ކަލޭމެންނަށް ރަޙްމަތް ލިބިދާނެތީއެވެ." އަދި ވަޙީކުރައްވައެވެ. "قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ يَهْدِى بِهِ اللهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلاَمِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ"(المائدة ١٥،١٦) މާނައީ "ކަލޭމެންނަށް اَللهُ تَعَالَى ގެ ޙަޟްރަތުން ނޫރަކާއި ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއް އައެވެ. اَللهُ تَعَالَى އެކަލާނގެ ރުހުން ހޯދާ މީހުން ސަލާމަތުގެ މަގުތަކަށް އެފޮތުގެ ސަބަބުން ހިދާޔަތް ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިޒުނަތުގެ ދަށުން ضَلاَلَةُ ގެ އަނދިރިކަމުން هِدَايَةُ ގެ އަލިކަމަށް ނެރުއްވައެވެ. އަދި ސީދާ (ތެދު) ގެ މަގުގައި އެމީހުންނަށް هِدَاية ދެއްވައެވެ. އަދި ވަޙީކުރައްވައެވެ. "إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَ هُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ" "لاَّ يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَينِ يَدَيْهِ وَلاَمِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ

مِن حَكِيمٍ حَمِيدٍ"(فصلت: ٤٢،٤١) ޝަރުޢުކުރެއްވިއެވެ. އެދީނުގެ ގޮތަށް ނަޞޭޙަތް އަދިހިދާޔަތް އެދީނުން (އެއަށް އިންސާނާކުރަން) ކާފިރުވެއްޖެއެވެ.
އެއްވެސް ޝަރުޢުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ދިއްލަވައިދެއްވި ޤުރްއާނެވެ. އެޤުރްއާނަށް، ފަހަތުންނާއި ކުރިމަތިން ބާޠިލު ކަމެއް ނާންނާނެއެވެ. އެޤުރްއާން ބާވައިލައްވައިފައިވަނީ ތަޢުރީފު ލިބިވޮޑިގެންވާ ޙިކުމަތްތެރި ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުންނެވެ.

އަދި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. "وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَـٰذَا ٱلْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ " (الأنعام ١٩) މާނައީ: "މިޤުރްއާނުގެ ވަސީލަތުން ކަލޭމެންނަށް އިންޒާރުދެއްވުމަށް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އެއީ މިތަނުގައިވާ މީހުންނަށް އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ޤިޔާމަތާއި ހަމައަށް (ކޮންމެ) ޒަމާނެއްގައި ޤުރްއާން ވާސިލުވާ ކޮންމެ މީހަކަށް އިންޒާރު ދެއްވުމަށެވެ. އަދި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. "هَـٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ" (إبرا هيم ٥٢) މިއީ މީސްތަކުންނަށް އިއްވައިދޭ އެންގުމެކެވެ.
އެއީ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން އިންޒާރު ލިބިގަތުމަށެވެ. ޙަދީޘް ޤުރްއާނުގައިވާ މުޖްމަލްގެ ބަޔާންކޮށްދޭ ބަޔާނެވެ. އަދި ޙަދީޘް ޤުރްއާނުގައި ހިމެނޭ އެއްޗެއް ބަޔާންކުރާގޮތް މެއްސެއް ޙުކުމްކުރެއްވީ رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ صَحِيْحُ حَدِيْث ޤުރްއާނާ ވަކިން ބަޔާނެވެ. އެ ބަޔާންކުރެއްވުމުގައިވެސް ޙަދީޘް ޤުރްއާނުގައި ހިމެނޭ އެއްޗެއް ހިމެނޭ އެއްވެސް ހިނދަކު ދީނަށް އުފެދޭ މަސްއަލައެއް ނުކުރަތް ސާބިތުވާނެ. އަދި އެދުނިޔެ ދަތުރުފުޅުގެ ހަމަނުވާ ޚުޠުބާގެ ތެރެއިން حَجَّةُ الْوَدَاعِ ގައި رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ދެއްވި ޚުޠުބާގައި
ވިދާޅުވި މިގޮތަށް ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. """إِنِّي تَارِكٌ فِيْكُمْ مَالَنْ تَضِلُّوا إِن اعْتَصَمْتُمْ بِهِ كِتَابُ اللّهِ" رواه مسلم في صحيحه"
ރިވާކުރައްވާފައެވެ. އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ދޫކޮށްލައްވަނީ ކަލޭމެން ހިފަހައްޓައިފިނަމަ ގޯސްވެގެން ނުދާނެ އެއްޗެކެވެ. އެއީ اَللهُ تَعَالَى ގެ ފޮތުގައި ޙަދީޘް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. اَللهُ تَعَالَى ގެ ފޮތެވެ. އަދިވެސް صَحِيْحُ مُسْلم ގައި زَيْدُ بْنُ أَرْقَم
رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ވިދާޅުވެއެވެ. رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. "إِنِّي تَارِكٌ فِيْكُمْ ثِقْلَيْنِ: أَوَّلُهُمَا
كِتَابُ اللهِ فِيْهِ الْهُدَى وَالنُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللهِ وَتَمَسَّكُوا بِهِ" ރިވާކުރައްވާފައެވެ. އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ދެ ބޮޑު ކަމެއް ދޫކޮށްލައްވައިފީމެވެ.
ފުރަތަމައީ اَللهُ تَعَالَى ގެ ފޮތެވެ. އޭގައިވޭ ހިދާޔަތާއި ނޫރެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން اَللهُ تَعَالَى ގެ ފޮތުގައި ހިފަހައްޓާށެވެ. އަދި ގަދަކަމުން
އޭގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބޭށެވެ. " ދެން މިފަދައިން ހިތްވަރުދެއްވާ އަޙްލުބައިތާ ގުޅޭ އުފެދުމެއް ބަޔާންކުރައްވައި މާތްވެގެންވާ ސަލާމްގޮވުމަ
ކުރައްވައެވެ. ދެން ވިދާޅުވިއެވެ. "وَأَهْل بَيْتِي أُذَكِّرُكُمُ اللهُ فِي أَهْلِ بَيْتِيْ، أُذَكِّرُكُمُ اللهُ فِيْ أَهْلِ بَيْتِيْ" މިބަސް ރަސޫލާގެ އަހުލުބައިތުންނާމެދު
ހިތަދެނިވާ ކަމުގައި ފަރުވާކުރާށެވެ. މިބަސްރަސޫލާގެ އަހުލުބައިތުންނާމެދު ހިތަދެނިވާކަމަށް މިބަސްކަމާގުޅޭ اَللهُ تَعَالَى ހަނދާންކޮށްދެއްވީއެވެ."
މިފަދައިން ދެފަރާތް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި އޭގެން ތަޤުވާއަށް ޙާލުގައި ޙަދީޘް ގުޅިގެންވާ އެކަށޭގޮތް ބަޔާންކުރައްވައި ކަމުގައިވެސް "هُوَ حَبْلُ
اللهِ مَنْ تَمَسَّكَ بِهِ كَانَ عَلَى الْهُدَى وَمَنْ تَرَكَهُ كَانَ عَلَى الضَّلَالِ" "އެއީ اَللهُ تَعَالَى ގެ ވާގަނޑެވެ. އޭގައި ހިފަހައްޓައިފި މީހާ ވާނީ ހިދާޔަތުގެ
މަގުގައެވެ. އަދި އެދޫކޮށްލާމީހާ ވާނީ ގެއްލުމުގެ މަގުގައެވެ." މިގޮތުގައިވާ ބަޔާންތަށް ވަކިން ޝާހިދެވެ. މި ދެކަމުން ވާޖިބުވެދާނޭ
އިޖުމާ ދަލީލުތަކަށް ދެނެގަނެވޭނެ ކަންތައްތަކާ ބޮޑެތި ބާބުތަކުގެ ތެރެއިން ދަލީލުތަކުގެ ފުރިހަމަ. އެއީ އިތުރުވެރިންނާއި މުޖުތަހިދުން އަސާސްތަށް ބޭނުންގެ
ދަލީލުންނާއި އޭބޭނުންތެރިކަން ވަޒަންކުރެއްވުމެވެ ބޭނުންގެ ދަލީލު اَللهُ تَعَالَى ގެ ފޮތް ޙަދީޘް ޤުރްއާނުގައި ހިފަހައްޓާ އެކަށޭގޮތުން
ބާކީވާ ކަރުދާސް، ދަލީލުތަކާ ގުޅިގެންވާ މަސައްކަތް ނިންމުމަށް އެފޮތަކީ ތަކުރާރުކުރެވޭ ވަޙީބުކަން މައްސަލަ إِجْمَاعُ ވެފައިވާކަމެވެ.
ދެވަނަ އަސާސް: އާދޭ! މުސްލިމުގެ އިތުރުވެރިން ތިން އަސާސަކީ މައްސަލައިގެ އަސާސްތަކުގެ ކަންތައްތަކަށް ކުރިމަތިވާ ދަލީލުތަކެވެ.
އާމުދަލީލުތަކުން ދެވަނަ އަސާސަކީ رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘް ސުންނަތްތަކުގައި އަޙުލުސުންނަތު ފަހަރެއް އަހުލުސުންނަތާއި
އެކަށޭގޮތުގެ ސުންނަތެވެ. ބަޔާންކުރުމުގެ ތެރެއެވެ. އަސާސްގެ ދަލީލުތަކުގެ އެއްބާވަތް ވަޒަންކުރެވޭ އުސޫލުގެ ދަރުމަދަލީލުން މުޤައްދަމަ
ހިމެނެއެވެ. އަދި އެހެން ގޮތުގެ ގޮތުން ދަލީލެވެ. އަދި އުސޫލުގެ ސުންނަތް ހުރިހާ ބަސްތަކަށް ދެއްކެވެ. މިކަމުގައި މުޤައްދިމާތުގައި
އިތުރުވެރިންގެ ވަޒަން ކިޔަ ފޮތްތަކަށް އެކުލަވާލާފައިވާ ގޮތެވެ. أُصُولُ فقه ގެ ފޮތްތަކާއި، أُصُولُ حَدِيْث ގެ ފޮތްތަކުގައި އެދަލީލުތަކުން
ވަޒަން ސާބިތު ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ގޮތެވެ. އަދި މިކަމުގެ މުޤައްދަމާ ހިލާ ކުރިންވާލާ ހަދީޘުތަކަށް ފުރިހަމަ ވޭ. އެގޮތުގައި اَللهُ تَعَالَى ގެ
ފޮތުގައި ޙަދީޘް ބަޔާންކުރައްވައި رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم އާއި ތަބާވުމާއި އެކަށޭގޮތަށް ހިތްވަރުކޮށްދެއްވައި އަސްލާއި ބަރަކާތް
ހިތްވާށެވެ. އެބަރަކާތް މުޖުތަމަޢުގައި رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ސުންނަތް ތިބާއަށް އަސާސް ދަލީލުތަކާ އެކަށޭގޮތަށް
ވަޒަންކުރެވި މުސްލިމުގެ އެކަމާ ތަބާވުމަށް ޝަރުޢުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ محمد رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم އަށް އެކަމާ ދިމާވާނެ ގޮތުގެ
ގޮތަށް ފޮތުގައި اَللهُ تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅެވެ. އާދޭ! އެކަމާ ހިތްވަރު އެކުލަވާލާ މިސާލު ސުންނަތުގެ އަލީގައި ހިތްވަރުދެއްވާށެވެ. ޖަމާޢަތާ
ޖެހިގެންނެވެ. އެގޮތަށް އެސުންނަތަކީ އަޙުލު ސުންނަތުގެ ޝަރުޢުކުރެއްވުމުގައި اَللهُ تَعَالَى ގެ ފޮތް، ޙަދީޘް ޤުރްއާން ބަޔާންކުރާ ކަމުގެ އެކައްޔެވެ.

އިޖްމާލީ ގޮތެއްގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ އާޔަތްތަކެއް ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ސުންނަތާއެކު. އެކަށީގެންވާ ބަސްފުޅުތަކުންނާއި، ޢަމަލުފުޅުތަކުންނާއި އަރިހުގައި ކަމެއް ހިނގައިދާ އެކަލޭގެފާނު މަނާ ނުކުރައްވާ ހުންނެވި ކަންތައްތަކުންނެވެ. ސުންނަތުން ނޫނީ ނަމާދުގެ ރަކްޢަތްތަކާއި، އަދާކުރަންވީ ގޮތާއި ނަމާދުގެ ވަގުތުތައް ފުރިހަމައަށް ނޭނގޭނެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން ޒަކާތާއި ޙައްޖާއި ރޯދައާއި ޙުކުމްތަކާއި އަދަބުތަކާއި މުޢާމަލާތުގެ ތަފްސީލުވެސް އެނގޭނީ ސުންނަތުން ނޭނގޭނެއެވެ. އަދި ހަމަ އެފަދައިން މުޢާމަލާތުތަކުގެ ޙުކުމްތަކާއި ބަހާލުމާއި ކަމާބެހޭ ތަފްސީލީ ޙުކުމްތަކާއި އަދި އެނޫނަސް ތަފްސީލީ ގޮތުން އޮޅުންފިލުވައިދެއްވާ ތަފްސީލުވެސް ނޭނގޭނެއެވެ.

މިކަމާއި ގުޅިގެން އަހުލުސުންނަތާ އާއިމަތުންގެ ތަޤުރީރުގައި اَللّٰه تَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އާޔަތް ދީނުގެ ސުންނަތުގެ މަޤާމު ހިފެހެއްޓެވީ. وَأَطِيعُوا اللّٰه والرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ (آل عمران ١٣٢) މާނައީ: "اللّٰه އަށާއި އަދި ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތް ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ." އަދި اَلنِّسَاءَ سُوْرَةُ ގައި ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. يَاأَيُّهَاالَّذِينَ ءَامنُواْ أَطِيعُواْ اللّٰه وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِى الأَمْرِ مِنكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِى شَىءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّٰهِ وَ الرَّسُوْلُ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَاليَوْمِ الْأخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيْلاً (اَلنِّسَاءَ: ٥٩) މާނައީ: "އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ! اَللّٰه تَعَالَى އަށް އަދި ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވެރިކަމުގެ ބާރު ލިބިފައިވާ މީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ފަހެ ކަމެއްގައި ތިޔަބައިމީހުން އިޚްތިލާފުވެއްޖެނަމަ، ފަހެ އެކަމެއް اللّٰه އަށާއި އަދި ރަސޫލާއަށް ރައްދުކުރާށެވެ. އެއީ ކަމެއްގައި اَللّٰه تَعَالَى އަށާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާ ބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމައެވެ. މިއީ ހެޔޮވެގެންވާ ވާހަކައެވެ. އަދި ނިމުމުގެ ގޮތުން ރިވެތިކޮށްވާ ކަމެއްވެސް މިއެވެ."

އަދިވެސް اَلنِّسَاءَ سُوْرَةُ ގެ 80 ވަނަ އާޔަތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (مَّن يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰه وَمَن تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا) (٨٠) މާނައީ: ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ، ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި (ރަސޫލާއަށް ފުރަގަސްދީ) އަނބުރާލައިފި މީހާ، ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަލަހައްޓާ މީހަކު ކަމުގައި ތިބާ ފޮނުއްވާފައެއް ނުވަމެވެ. رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلّم ގެ ސުންނަތަކީ حُجَّةُ ހިފެހެއްޓޭނެ ޝަރުޢީ ދަލީލެއް ކަމަށް ދަލީލުގެ ސުންނަތް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ އާޔަތް ކުރުއާނުގައި ވާކަން ރަސޫލާ ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ، އަދި އެކަލޭގެ މިސްކީން ފަހުމް ކަންތައްގައި اَللّٰه تَعَالَى ގެ ފަރުމާނެއް ރަސޫލާގެ ސުންނަތަށް ދޫކޮށްލުން އެކަކުވެސް ހުއްދަ ހިތްވަރު ކުރާނެހެއްޔެވެ؟ ކޮންމެހެން ރަސޫލާގެ ސުންނަތާއި ބައްޓަން އެދުވެ ވާހަކަ ދަލީލުވާގޮތް ބަލާއިރު ބަހަށް ދައްކާ ބިނާކޮށް ބަޔާން ކަޑަ اَللّٰه تَعَالَى ވަޙީ އަށް ތަބާވާ އަހުލުސުންނަތު ކަމާއިބެހޭ ދީނުގެ އަސާސްތައް ތިބާ ސާބިތުވާގޮތަށް! މިފަދައިން ބަލާއިރު ހަމަ ހިތްހަމަޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް ދެއިން ބަޔާން ހާމަކޮށްދީފައިވެއެވެ. އަދި اَللّٰه تَعَالَى އަށް ބާރުވެރިކަމާ ކުރިމަތިވެ އަދި އެއްބާރުލުން ހިކުމަތްދާނެއެވެ. اَللّٰه تَعَالَى اَلنَّحْلُ سُوْرَةُ ގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވެ (وَأَنزَلنا إِلَيْكَ الذِكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَانُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ) (النحل ٤٤) މާނައީ: "މީސްތަކުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ކަންތައް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް ތިބާގެ ހަޟްރަތަށް ކިޔެވުން (ޤުރުއާން) ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމަށްޓަކައެވެ." އަދިވެސް އެ ސޫރަތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ إِلاَّلِتبَيِنْ لَهُمْ الَّذِى اخْتَلِفُوْا فِيْهِ وَهُدَى وَرَحْمَةً لِقَوْمِ يُؤْمِنُوْنَ) (النخل ٦٤) (މާނައީ: "މިސްކީނުން އެކަލޭގެ ހިދާޔަތްތެރިވާ ކަންތައް އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ފޮތް މިބާވައިލެއްވީ އަޅުގަނޑުމެން ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވިކަމުގައި އޮތީ ނޫނެވެ. (ކީރިތި ޤުރުއާން) ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި އީމާންވާ ބަޔަކަށް ހިދާޔަތެވެ. އަދި ރަޙުމަތެކެވެ. اَللّٰه تَعَالَى ގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތުގައި ދެވަނަ ވަގުތު (شَرْعِي މަސްދަރެއް ބައްޓަންކޮށްދެއްވާ) ސުންނަތުން ބައްޓަން ހުއްޖަތެއް ކަމުގައި ކުރާނެކަމާ ދިމާވާގޮތުން (ދަލީލުތަކާއި ދިރާސާކުރުން) ބާވައިލައްވާފައިވާ ވަޙީ ބައްޓަންކޮށް ދެއްވާ މަސްދަރެއްކަމުގައި رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلّم ގެ ކަލާމް ފުޅުގައި اَللّٰه تَعَالَى ގެ ފަރުމާނާ ހިލާފުވާނެހެއްޔެވެ؟ އަދި އެފަދައިން اَللّٰه تَعَالَى اَلنُّوْرُ سُوْرَةُ ގައި ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (قُلْ أَطِيعُواْ اللّٰه وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَّا حُمِّلْتُم وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُواْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلاَّ البَلاَغُ الْمُبِيْنُ) (لنُّورْ: ٥٤) މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. اَللّٰه تَعَالَى އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ދެން ފަހެ، އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ފުރަގަސްދިނަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވަނީ (ބަލާގެއްލުން) އެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރެއްވުމެވެ. އަދި މިކަމުގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވަނީ އެ (ކަލޭގެ މަސްއޫލިއްޔަތު) އަދާކުރުމަށް ބަލާއިރު ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރިވުން އެރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވެއްޖެނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ހިދާޔަތް ލިބިގަންނާނެއެވެ. ބަޔާންކުރެއްވުމާ تَبْلِيْغُ ކުރެއްވުމަކީ رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلّم

ގެ މައްޗަށް ނުވެއެވެ. އަދިހަމަ އެސޫރަތުގައި الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ. (وَأَقِيمُواْ الصَّلَوةَ وَءَاتُواْ الزَّكَوةَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُوْلَ لَعَلَّكُم تُرْحَمُوْنَ) (النُّورَ: ٥٦) މާނައަކީ: "ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތް ލިބިގަތުމަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު ޤާއިމު ކުރާށެވެ. އަދި ޒަކާތްދޭށެވެ. އަދި ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވާށެވެ."

އަދި الأَعْراف سُورة ގައި ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (قُلْ يٰأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً ٱلَّذِي لَهُ مُلْكُ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلأَرْضِ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ يُحْيِـي وَيُمِيتُ فَآمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلأُمِّيِّ ٱلَّذِي يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ) (الأَعْراف١٥٨) މާނައަކީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންގެ މައްޗަށް (ފޮނުއްވިރަސޫލާ) الله تعالى ގެ ރަސޫލާއެވެ. އެއީ އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެއަށްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ ވެގެން އަޅުކަމްލިބޭ އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ދިރުއްވަވައި އަދި މަރުއްވަވައި (ހަމަ) އެކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله تعالى އަށް އީމާންވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އުއްމީ ނަބިއްޔާއަށް އީމާންވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނީ الله تعالى އަށާއި އަދި އެކަލާނގެ ކަލިމަތްތަކަށް އީމާންވެވޮޑިގެންވާ ނަބިއްޔާއެވެ. އަދި (ހަމަ) އެކަލޭގެފާނަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ވާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ހިދާޔަތް ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ."

ޤުރުއާނުގެ ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން އާޔަތްތަކުގައިވާ ހަމަކަށަވަރުން ހިދާޔަތާއި އަދި ރަސޫލާގެ ސުންނަތް ބަލައިގަތުމަށް ސަރީޙަކޮށް ބަޔާންވެގެންވާ ރަސޫލާގެ ތަބާވުމަށް ކުރައްވާފައެވެ. ދީނާ އެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތަށް އިތުރުވެގެން ކުރައްވާފައިވާ ރަސޫލާގެ ހިދާޔަތާއި ބަޔާންތަކަށް ހިދާޔަތްލިބެން އެކަށީގެންވާނެއެވެ؟ ނުވަތަ އެ ސުއްނަތް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ބަސްތަކާއި ބޭނުންވާ ކަންތަކުގެ ބަޔާން ނުވަތަ އެމައްޗަށް އިތުރުވާނީ ކުރެވޭ ކުށްތަކުގެ ސަބަބުން ހިދާޔަތާއި ރަސޫލާގެ ބަޔާންތަކުގެ އެކަށީގެންވެއެވެ. النُّورُ سُورَةُ ގައި الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ. (فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمْ) (لنُّورَ: ٦٣) މާނައަކީ: "ފަހެ ރަސޫލާގެ އަމުރުތަކާ ހިލާފުވާ މީހުން އެމީހުންނަށް (ދުނިޔޭގައި) ފިތުނައެއް ޖެހިދާނެކަމަށް ނުވަތަ (އާޚިރަތުގައި) ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ދިމާވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނާށެވެ." އަދި الْحَشْرُ سُورَة ގައި ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (وَمَاآتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا) (الحشر: ٧) މާނައަކީ: "ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެނައި رسول الله صلى الله عليه وسلّم އެކަންކަމާއި ގެނެސްދެއްވި ކަންތައް ހިފާށެވެ. އަދި އެކަންތަކުން منع ކުރައްވާ ކަންތަކުން ދުރުވާށެވެ."

މިމާނައިގައިވާ އާޔަތްތައް ވަރަށް ގިނައެވެ. މިހުރިހާ އާޔަތްތައް ދަލީލު ކުރަނީ ސުންނަތާއި ބަޔާންތަކާއި ރަސޫލާގެ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި އަދި އެކަލޭގެފާނު ގެނައި އެއްޗާ ކަމަށް ތަބާވުމުގެ ލާޒިމުކަމެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ ފޮތް ކިޔާ ދެއްކުމަށް ތަބާވުމާއެކު އެގޮތައި ހިލާފުނުވުމާއި އަދި އެގޮތުގެ ތަރުތީބުތައް ކުރައްވާނެ ކަންތަކުގެ ޝަރުޢީ ދަލީލެއް ކަމުގައިވާ ކަންތައް (އުސޫލުތައް) އިސްލާމީ ދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަސްދަރުތަކެވެ. މިފަދަ ގޮތަކީ އަސްލަކީ އެއްގޮތްވާ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ދެ أُصُولُ އެވެ. ފަހެ އެދެ اَصْلُ އިން اَصْل އަކަށް އިންކާރުކުރާ މީހަކީ ދެން اَصْل އަށްވެސް އިންކާރުކުރާ މީހެކެވެ. އެއީ ކާފިރުވުމެވެ. އަދި މަގުފުރެދުމެވެ. އަދި އެއީ ދިވެހިބަހުން ކިޔާ އިލްމުވެރިންގެ ޖަމާޢަތުން، އިސްލާމީ ދީނުގެ ބޭރުވުމެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘްތަކުން تَوَاتُرْ ގޮތުގައި ވާރިދުވެގެންވާ ޙަދީޘްތަކުގައިވާ ގޮތުގެ މައްޗަށް ރަސޫލާގެ ކިޔަމަންތެރިކަމަކީ ވާޖިބުކަމެކެވެ، ވާޖިބު ކަމުގައިވާކަމެވެ. އަދި އެސުންނަތް އިސްލާމީ ދީނުގެ ބައެއް ކަމުގައިވެއެވެ.

އެއީ އެސުންނަތުގެ ޙުކުމުގައި ފެންނަނީ ރަސޫލާގެ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި ޙަދީޘް ފޮތްތަކުން އެސްނަދަ ބައެއްގެ މައްޗަށް ޙުކުމްކުރެވޭ ކަމެއްކަމުގައިވާކަމެވެ. އެފަދަ تَوَاتُرْ حَدِيْثْ ތަކުގެ ތެރޭގައި އަބޫ ހުރައިރާގެ ރިޢާޔަތުން رَضِيَاللّٰه عَنْهُ ގެ ރިވާޔަތް ކުރެވިގެންވާ صَحِيْحُ الْبُخَارِى އާއި صَحِيْحُ مُسْلِمْ ގައިވާ މިދަންނަވާ ޙަދީޘްގައި ހިމެނެއެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. ""مَنْ أَطَاعَنِيْ فَقَدْ أَطَاعَ الله وَمَنْ عَصَانِيْ فَقَدْ عَصَى الله"" މާނައަކީ: "މިއަންނަރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވެއްޖެ މީހާ ކަށަވަރުން الله تعالى އަށް ކިޔަމަންވެއްޖެއެވެ. އަދި މިއަން ރަސޫލާއަށް އުރުދުއްޖެ މީހާ ކަށަވަރުން الله تعالى އަށް އުރުދުއްޖެއެވެ." އަދި صَحِيْحُ الْبُخَارِى ގައި اَبُوْ هُرَيْرَةُ رَضِيَ الله عَنْهُ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވާ މިދަންނަވާ ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ. "كُلُّ أُمَّتِيْ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلاَّ مَنْ أَبَى: ، قِيْلَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: "مَنْ أَطَاعَنِيْ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِيْ فَقَدْ أَبَى" (البخاري: كتاب الاعتصام – ٢) މާނައަކީ: " މިއަން ރަސޫލާގެ އުއްމަތުގެ އެންމެން ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ. އެކަމަށް (އެކަމަށް) އިންކާރުކުރި މީހާ ނުވަނީ ހުއްޓެވެ. ދެންނެވުނެވެ. يا الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އެކަމަށް އިންކާރުކުރާނީ ކާކުތޯއެވެ. (ޖަވާބުގައި) رسول الله صلى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. މިއަން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވެއްޖެ މީހާ ސުވަރުގެ ވަދެއްޖެއެވެ. އަދި މިއަން ރަސޫލާއަށް އުރުދުއްޖެ މީހާ އިންކާރުކުރި މީހާއެވެ."

مقدام بن معدي كرب رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވި ކަމުގައި الحاكم އާއި أبوداود އާއި أحمد تخريج ކުރައްވާފައިވެއެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلّم ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. "(١) ألا إني أوتيت الكتاب ومثله معه، ألا يوشك رجل شبعان على أريكته يقول: عليكم بهذا القرآن فما وجدتم فيه من حلال فأحلوه، وما وجدتم فيه من حرام فحرموه" (أبوداود: كتاب السنة)" މާނައީ: "ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސޫލާއަށް (އަޅުގަނޑަށް) ފޮތް ޤުރުއާން ދެއްވިގެން ވެއެވެ. އަދި އެއާއިއެކު އެފަދަ ދެއްވިފައިވާކަމުގައެވެ. . އަދި ރަސޫލާގެ ސުންނަތެވެ. ދަންނާށެވެ. ކަލަކު ގޮތްވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ބަނޑުފުރިގެން އަރިކަށްދަރު ބޯޅަބަނޑިމަތީ ފޮނިގެން ވާޑިވެ ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން މިޤުރުއާނުގެ ކަންތައްތަކަށް ހިފާށެވެ. އޭގައި ޙަލާލުކަމަށް ކަލޭމެން ދެކޭ ތަކެއް ޙަލާލު ކުރާށެވެ. އަދި އޭގައި ޙަރާމްކަމަށް ވާނީ ފެނިއްޖެ ތަކެއް ޙަރާމް ކުރާށެވެ."

إبن رافع އަބޫރާފިޢު ރައްޔާއަށް ރިވާވެގެން رسول الله صلى الله عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވި ކަމުގައި ރިވާވެގެންވާކަމަށް أبوداود އާއި ابن ماجه تخريج ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. "لا ألفين أحدكم متكئا على أريكته يأتيه الأمر من أمري مما أمرت به أو نهيت عنه فيقول: لا ندري، ما وجدنا في كتاب الله اتبعناه" (أبوداود: كتاب السنة-٥) މާނައީ: "ތިމަންރަސޫލާއަށް ނުފެންނާނެ މީހަކު (ބައްޕަރުވެގެންވާ ގޮތުގައި) މީހަކު ރަސޫލާގެ އަމުރުވެރިކަމެއް ނުވަތަ ނަހީކުރުމެއް ގެންނަނީ އޭނާގެ އޮށޯވެތިބަދަކު ދިޔަޔަސް ނުހުރި މީހަކު ރަސޫލާ ކުރައްވާފައިވާ އަމުރުތަކާއި ނަހީތަކެއް ކަމުގައިވާ ކުރައްވާފައިވާ ނަހީތަކާއި ނަހީކުރައްވާފައިވާ ނަހީ އެއް ނަމަ ނޭނގެ ބުނުމަކީ އަޅުގަނޑު ނޭނގޭ. މިއީ އަޅުގަނޑު ދަންނަ ކަމެއް ނޫނެވެ.

الله تعالى ގެ ފޮތް ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ވާކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން ފުރިހަމައަށް އެކަމަކީ އަޅުގަނޑު ތަބާވާނަމެވެ. އަދިހަމަ ނަމުގެ ހަދީޘް ރިވާވެގެންވާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އަބޫރާފިޢު މިރުގުވުމެވެ.المقدام بن معدي كرب މިރުގުވެނި އެއްސުވިއެވެ.

"(٣) حرّم رسول الله صلّى الله عليه وسلّم يوم خيبر أشياء ثمّ قال: "يوشك أحدكم أن يكذبني وهو متكئ يحدث بحديثي فيقول: بيننا وبينكم كتاب الله فما وجدنا فيه من حلال استحللناه وما وجدنا فيه من حرام حرّمناه، ألا إنّ ما حرّم رسول الله مثل ما حرّم الله" (مسند أحمد: ١٣٢/٣) މާނައީ: "ޚައިބަރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު رسول الله صلى الله عليه وسلّم ބައެއްތަކެތި ބަނދެވި ކުރެއްވިއެވެ. ދެން رسول الله صلى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންރަސޫލާގެ ޙަދީޘް މީހަކު ތިމަންރަސޫލާގެ ނަމުގައި ކިޔައިދޭއިރު ވަޤުތު ވާހަކަ ދައްކަނީއެވެ. އޭނާ އޮށޯވެ ބޮޑުވެ ދާފައިވާ މީހެކެވެ. (ބައެއްތަކެތި) އޭނާ ތިމަންރަސޫލާގެ ބަޔާންކުރުމާ ދެކޮ ދޮގުހަދައިހެދުންތަކެވެ. އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ތިމަންރަސޫލާއި އަޅުގަނޑުމެންނާއި ދެމެދުގައި الله تعالى ގެ ފޮތް ކީރިތި ޤުރުއާނެވެ. އެއީން ޙަލާލުކަމަށް ފެނުނު ތަކެއްޗެއް ޙަލާލުކަމަށް ދަންނާނެއެވެ. އަދި އެއިން ޙަރާމް ތަކެއް ޙަރާމްކަމަށް ދަންނާނެއެވެ. (ދެން رسول الله صلى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ދަންނާށެވެ. الله ތަޢާލާގެ ރަސޫލާ ޙަރާމްކުރައްވާ ތަކެއްޗަކީ އެއްކަލަ ވާހަކަ الله ތަޢާލާ ޙަރާމްކުރައްވާ ތަކެއްޗާ އެއްފަދަ ތަކެއްޗެވެ.) (މި حديث އަކީ الحاكم އާއި الترمذى އާއި ابن ماجه صحّ ސަނަދުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ބަޔާނެކެވެ.)

رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ޙަޔާތްތެރިކަން ތަމާމުވި ފަހަރު ޙައްޖުގައި ވަޑައިގެންނެވި ބަޔާނެއް ވިދާޅުވިއެވެ. (އެކަމުގައި) އަބޫބަކުރު ދެއްކެވި خطبة ގައި އަބޫބަކުރު، އަބޫބަކުރު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ ހަމައެކަނި ކަށަވަރުކޮށް ދެއްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެބަޔާންކުރެއްވި ބަސްފުޅު މިއަދު ބަޔާންކުރެއްވި ވަޞިއްޔަތުތަކުގެ ތެރެއިން ދެވަނަ ކަމެކެވެ. تبليغ ކުރެއްވުމެވެ. އަދި އެބަޔާންކުރެއްވި ކަންތައް ދާއިމީކުރުމެވެ. ހަމައެހެންމެ މިކަމާ ގުޅުންހުރި ބައެއް (حديث ތަކެއް) އޮތުމަކީ ހަމައެކަނި ޙަދީޘްތަކުގެ ބާބާއި ގުޅުނު ސަބަބެއް ނެތިގެން ނޫނެވެ. حديث ރިވާކުރެއްވި ރަސޫލާގެ ފަރުމާނުން ދެކޭތެރޭގައި ނިދާނާފައިވެއެވެ. މިސާލަކަށް حديث ބަޔާންކުރެއްވި ޢިބާރާތަކީ صحيح البخارى އާއި صحيح مسلم ގައި ރިވާވެގެންވާ މިސާލަކީ ބަޔާންކުރެއްވި ފަރުމާނެވެ. "أنّ النبيّ لمّا خطب الناس في حجّة الوداع في يوم عرفة وفي يوم النحر قال لهم: فليبلّغ الشاهد الغائب فربّ من يبلغه أوعى له ممّن سمعه" " މާނައީ: ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލާ ސައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ حجّة الوداع ގައި ޢަރަފާތް ދުވަހާއި ޤުރުބާން ދުވަހުގައި خطبة ދެއްވި ހިނދު މިސްކީނުންނަށް ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެންނަށް ނުބައިވެގެންނުވާ މީހުން ބައިވެރިނުވާ މީހުންނަށް ތަބުލީޣު ކުރައްވާށެވެ. އެހެނީ (ބައިވެރިވި މީހުނަށް) އަޑުއިވުމަށް ވުރެން އެތައް ގުނަ ފަހުމްވެދާނެ ބައެއް ވެއެވެ. އެއަށް ސަބަބަކީ حفاظة ކުރާ މީހުން ކަމުގައިވުން އެކަށީގެންވާތީއެވެ.

رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ސުންނަތް ޙިމާޔަތްކުރުމަށް ގިނަގުނަ މަސައްކަތް ކުރައްވާ ސުންނަތް ރައްކާކުރުމަށް އެހެނިހެން ފަހުމްކޮށް ދިނުމަށް ޖަހަން ގިނަގުނަ މަސައްކަތްކުރައްވާ ނަބަވީ ސުންނަތުގެ تبليغ ކުރުމަކީ މުހިންމު ކަމެއް ކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. މިސާލަކަށް ބޮޑެތި ސަޙާބީން ސުންނަތް ޙިމާޔަތް ކުރެއްވި

އަޑު އަހާފައިވާއި އަދި އެފަދަވާއި ހަމައެކަނި ބުއްދީގެ ސަލާމަތުން އެ ސުވާލަކީ ނަގުލު ފޮތުގެ މަތިކަން އެއްވެސް ސަނަދަކާ ނުގުޅޭ ތާރީޚީވެރިންގެ
ބުއްދީ ޖެހިއްޖާ ތަރުޖަމާވެގެންނެވެ.

رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތް ދަސްކުރުމަށް ހުރިހާ ގޮތަކުން ކުރިއަށް ބޭކަލުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުތަކާއި އަމަލުފުޅުތަކެވެ. އަދި އަސްޙާބުބޭކަލުންނާ މެދުވެ ބޭކަލުންނަށް އަދި تَبَعُ التَّابِعِيْن ނަށް ވާސިލުވެގެން ދެއްވާފައެވެ. މިގޮތުގެ މަތިން އިލްމުވެރިން ދަސްކޮށްދިން ޙަދީޘްތައް ޙިފްޒުކުރައްވަމުން، ކޮންމެ ބަޔަކު ދަސްކޮށްގެން ކޮންމެ ބަޔަކަށް ވާސިލުކޮށް، އެ ސުންނަތް ދަސްކުރެއްވި ބޭކަލުން ނަގުލު ކުރައްވާފައެވެ. އަދި! އެބޭކަލުން އެކުލަވާލެއްވި ފޮތްތަކުގައި ޤަވާޢިދުތަކާއި ބަރީހަމަކޮށް ޙިފްޒުކުރައްވާފައި جَمَعَ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އަދި އޭގައިވާ صَحِيْح ރިވާޔަތްތަކާއި ޝާއިޢު ރިވާޔަތްތައް ވަކިކުރައްވާ ބަޔާން ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އަދި ސުންނަތުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ބައެއް ރިވާޔަތްތަކާއި ضَعِيْف ރިވާޔަތްތައް ދެނެގަނެވޭނެ ގޮތުގެ ގަވާއިދު އެބޭކަލުންނަށް ފަރުމާކޮށްފައިވެއެވެ. އިލްމުވެރިންނަށް ބަރީހަމަ ކޮށްދޭ ތަރުތީބު
بُخَارِي އާއި مُسْلِمْ އާއި އަދި އެހެން ފޮތްތަކުން ޙަދީޘްތައް ދަސްކުރުމަށް ކަމުދާ ގޮތަށް ރޭވި ދަސްކުރުމަށް ބުނެފައެވެ. އެއީ ފަރުވާތެރިކަމާ އެކު ޙިފްޒުކުރެވުނު ބަރަކާތްތެރި ރަސޫލާގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. މި ގޮތަށް ކުރީގެ އިލްމުވެރިންނާ ގުޅިގެން ކުރި މަސައްކަތަކީ ވަރަށް ބޮޑު ކަމެއް تَحْرِيْف ވުމުން ސަލާމަތް ކުރުމަށްޓަކައި ބޭނުންވާ ކަމެކެވެ. اَللّٰه تَعَالَى އެކަލާނގެ ކީރިތި ޤުރްއާން ޙިފްޒުކުރައްވާ ހުރިހާ ގޮތަކުން ކީރިތިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި اَللّٰه تَعَالَى ގެ ވަޙީ ބަސްފުޅު إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَاالذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ (الحجر ٩) މާނައީ ކީރިތި ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވީ މިއަޅަމެނެވެ. މިއަޅަމެނަކީ އޭގެ ރައްކާތެރިކަން ދެއްވާ މަލާއިކަތުންނެވެ: محمّد صلى الله عليه وسلّم ގެ ވަޙީއަކީ ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވި
ވަޙީއެވެ. އަދި އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ދެކޭގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިވަޑައިގަތް ވަޙީއެވެ.

ސުންނަތެއްކަމުގައި رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ސުންނަތަށް ބަރަކާތް ކުރައްވާ ދީނެވެ. އެކަލާނގެ اَللّٰه تَعَالَى
އެކަލާނގެ ކީރިތި ބަސްފުޅު ރައްކާތެރިކުރުމާއި ދަމަހައްޓަވާ ގޮތަކަށް އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު ސުންނަތާއި ބަރަކާތްތަކެއް ކުރައްވާފައެވެ. އެސުންނަތް ބަރަކާތްތެރި
ކުރެއްވުމަށްޓަކައި اَللّٰه تَعَالَى ވަނީ އިލްމުވެރިންނަށް صَحَّ ނުވާ صَحَّ ވާކަން ކަށަވަރުކޮށް ދެއްވީ تَنْقِيْدُ ކުރުމާ ގުޅޭ ކުރަން އިލްމުވެރިން
ހާދަލަ ފަރާކުރާއިރު. މިދާންޏާ ވަކި އިލްމުވެރިން އެ ސުންނަތް، ބަރަކާތްތެރި ވުމަށް تَحْرِيْف ކުރުމުގައި ޢަމަލުން ކުރާ تَأْوِيْلُ ން
ދުރުކަމަށް އެކަމަށް ދުރުކަން ސަލާމަތް ކުރައްވައެވެ. އަދި ހަމައެހެން ޢަމަލުކުރާ ތޯދުވެރިކަން ދުނިޔެއިން އެ ސުންނަތަކަށް ވަކާލާ
ކަމާއެކަމެއް ދުރުކުރައްވާ އޭރުން ސަލާމަތް ކުރައްވައެވެ. އެހެން اَللّٰه تَعَالَى އެސުންނަތް ރައްކާތެރިކުރުމުގައި ކީރިތި ރަސޫލާގެ ކަލާމުގެ ކީރިތި
قُرْآن ގެ تَفْسِيْرُ ކަމުގައެވެ. ކީރިތި قُرْآن ގައި އިޖުމާލީ ގޮތުން އައިސްފައިވާ ބަސްތަކެއް ބަޔާން ކުރުމަށް ބޭނުން ކުރެވެއެވެ. އަދި ކީރިތި قُرْآن ގައި އެކަލާނގެ
ވަޙީކަން نَصُّ އައިސްފައިނުވާ ބައެއް ބަސްތަކެއް سُنَّةُ ގައި އެކުލެވިގެންވެއެވެ. އެއީ ކީރިތި ކަލާނގެ ރަސޫލާ ގޭގެ ބަސްތަކާއި ބަދަލުގެ މަތިވެރިކަމާއި
ވަޙީފުޅުތަކުގައި ބައި ބަޔަށް ބަސްތަކުގެ އަދި އަނެއްހެން ބައިގެ ބައިތަ ފަތުރާގެ ބޭނުކުރައްވާ، މަސައްކަތުގެ ބޭނުކުރެއްވި، އެއީ ވަކިކަމެއްގައި
އެކަމުގެ އަރިހުން ކުރުމުގައި ފުރިހަ ޙަރާމްކަމާއި ހަލާލުކަމެވެ. މިދާންޏާ ކަނޑައަޅާ ބަސްތަކެއް صَحِيْحُ سُنَّةُ ގައި އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި
އެކަންތަކެއް ކީރިތި قُرْآن ގައި ބަޔާންވެގެން ނުވެއެވެ.

ދީން މިދަންނަވާ އަސްޙާބު ބޭކަލުންނާއި تَابِعِي ބޭކަލުންނާއި އަދި އޭގެފަހުގެ ވަގުތުގައި ވަނިކޮށް އިލްމުވެރިން سُنَّة އަށް تَعْظِيْمُ
ކޮށް އެއަށް ހަމަޖެހުން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް މިޙާލަތުގައި ބައެއް ބަސްފުޅުތަކެވެ. صَحِيْحُ الْبُخَارِي އާއި صَحِيْحُ مُسْلِمْ ގައި އަބޫހުރައިރާގެ
ރިވާޔަތްކޮށް ހިނގުމުގެ ހަދީސް ރިވާޔަތްތަކާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم އަވަހާރަވުމާ
ވިދިގެން ޢަރަބިންގެ ބައެއް މީހުން ކާފިރުވުމުން ވަކި ކުރުމަށް ފޮނުވިއެވެ. عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابْ رَضِيَ الله عَنْه، اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقْ رَضِيَ الله عَنْه
އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރައްވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އެކަމަކު ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. اَللّٰه تَعَالَى ގެ ނަންފުޅާ ވިދާޅުވިއެވެ.
ނުލާހިކޮށް ޢަބްދުﷲ ބުނެފި ވަކިކުރެއްވީ (ނަމާދުކުރާ އިސްލާމްކަމުގެ ޢަގީދާ އިންކާރުކުރާ) ހަމަނުހުރި މީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރައްވާނީއެވެ. އެވަގުތު
عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابْ رَضِيَ الله عَنْه، اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقْ رَضِيَ الله عَنْه އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم މިގޮތަށް ބަޔާން
ކުރައްވާފައިވަނިކޮށް ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރައްވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ބަޔާން ކުރައްވައެވެ. "أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ
النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰه، فَإِذَا قَالُوهَا عَصَمُوا مِنِّيْ دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلاَّ بِحَقِّهَا މާނައީ: މީސްތަކުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް މިއަންގަ
ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން لاَإِلَه إِلاّاللّٰه ކިޔައި ﷲ ފިޔަވާ ބަޅުވާ ފަދައިން އަޅުކަމުގެ ޙައްޤާ ޙަލާލު ކަމަށް އިޤްރާރު
ވެއްޖައިމަ ދަމާނުވެގެންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެގޮތުގައި ކިޔާ އިޤްރާރު ވެއްޖިނަމަ އެމީހުން އެމީހުންގެ ލޭއާއި އެމީހުންގެ މުދާ މިއަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން
ރައްކާ ކުރައްވާނެ ކަމަށެވެ. ޖަވާބުގައި اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقْ رَضِيَ الله عَنْه ވިދާޅުވިއެވެ.

لاَالَه إلاّالله ކިޔާމީހުންގެ ބައްޔެއްކަމުގައި ޖިހާދު ނުކުރެއްވޭނެތޯ؟ އަދި الله ގަސަމްދެއްވާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެހިރުން رسول الله صلى الله عليه وسلّمގެ ޒަމާނުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ޒަކާތުގެ ގޮތުގައި އަދާކުރާ މުދަލުގެ ތެރެއިން (އެއްއަހަރު ނުވާކަ) ބަކަރިއެއް ނުދިނުމަށްވެސް އެބަޔަކާއި ހަނގުރާމަކުރައްވާނެ ކަމަށް. މިބަސްފުޅާއި ދެކޮޅު އުމަރުބިން ޚައްޠާބު ރަސޫލުﷲ ޙައްޤު ވިދާޅުވި ޝަރުޢީ ޙުކުމެވެ. اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقُ رَضِيَ الله عَنْه ގެ ފާޑުވާ ހަނގުރާމައިން ތަނަވަސްވެވުމަށް ބަދަލު ދުރުކަމެއް ދިނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބައްޔާއިވެސް ހުރިހާ اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقُ رَضِيَ الله عَنْه ކަން މިމަސައްކަތުގެފާނަށް އެނިގިވަޑައިގަތީމެވެ. އާދެ! އަބޫބަކުރުގެ ބަސްފުޅުން އެކަލޭގެ ވަރުގަދަކަން ފެނިގެންދަނީ ހަމަ اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقُ رَضِيَ الله عَنْه އާއި ތަޢާރަފު ވެއްޖެގޮތެވެ. އެބޭކަލުން މުޅިއުއްމަތު މިނިވަން އިސްލާމްދީނަށް ޚިދުމަތްކުރުމުގައި ދަންނަވަން ހަނގުރާމަކުރަށް ކުރައްވާފައެވެ. އަދި މުޅިއުއްމަތު އެކަންމަތީ ދެމިތިބި މިހުން ޒަކާތް ކުރައްވާފައެވެ. މިވާހަކައިގައި އަބޫބަކުރުގެ ބަސްފުޅުން ސައްޙަފާ ގޮތުގަ ހިއްމަވަމުގެ އެއަށް ޙައްޤުވާ ކަމުން ފައިސާ ދެއްކުމެއް ކަނޑައެޅުނަމާ ކަމުގެ މައްސަލަ ފެނިގެންދެއެވެ.

މާޒީގަ اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقُ رَضِيَ الله عَنْه ގެ އަރިހަށް އައިސް ދަންނަވައެވެ. (މާލަދަރިއެއްގެ މުދަލުން) ޙައްޤުކަން ކަނޑައެޅިފައިވާ ބައެއް ވާރުތަވޭތޯ؟ اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقُ رَضِيَ الله عَنْه ވިދާޅުވިއެވެ. اللهތަޢާލާގެ ފޮތުގައި (ޤުރުއާނުގައި) ކަނޑައެޅި ޙައްޤުކަމެއް ހުރިގޮތެއް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުފެނެވެ. އަދި رسول الله صلى الله عليه وسلّم މާދަރަށް ވަރަށްބޮޑު ޙައްޤުއަދާކުރާ ސުންނަތެއް ހެދިގެން އަޅުގަނޑަށް ނުފެނެއެވެ. އަދި މިސްކީނުންނާއި އެހެންމީހުން ސުވާލުކުރައްވާ ހުރިހާ. ދެން އެކަމާ އަބޫބަކުރު ބޭކަލުންނާ ސުވާލުކުރެއްވުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ބައެއް އަބޫބަކުރު ބޭކަލުން ހާޒިރުވި رسول الله صلى الله عليه وسلّم މާދަރަށް ހަބައިކާ އެއްބައި ދެއްވިކަމަށް. އެހެންކަމުން އެގޮތަށް އެކަމަށް ބައިއެޅުއްވިއެވެ.

ދެވަނަ ހަލީފާ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابْ رَضِيَ الله عَنْه އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުލުންތަށް ވަޙީއަށްތަބާކުރައްވައި މިސްރަކާއެކު ދެކޮޅުގައި الله ތަޢާލާގެ ފޮތް ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ ގޮތަށް މަސްއަލަތައް ނިންމަވައެވެ. އެމަސްއަލަތަށް ކީރިތި ޤުރުއާނުން ނުފެނިއްޖެނަމަ رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ސުންނަތުގައިވާ ގޮތަށް ނިންމަވައެވެ.

މާބަނޑު އަންހެނުންގެ ބަނޑުގައިވާ ދަރި މަރުވެ ކެތި ގެއްލުމުގެ ސަބަބުން ބަދަލުދިނުމާ މަސައްކަތްގެ ބާރުތަކާ އެހީވާ ޙާލަތުގައި ނިގަމުން ދެކުނު އެކަމާ އަބޫބަކުރު ބޭކަލުންނާއި ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. އެވަގުތު مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَة އާ الْمُغِيْرَةُ بْنُ شُعْبَةَ رَضِيَ الله عَنْهُمَا ހާޒިރުވެ ދެއްވިއެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلّمَ މިއީ މަސްއަލާގައި ނިޔާކުރައްވާ ފަދައިހެން (އަނިޔާކުރި ފަރާތުން އަނިޔާލިބުނު ފަރާތަށް) އަޅު ފިލުވާދެއްވަން ނިންމަވައެވެ. ނަމަވެސް އަނިޔާ ކުރިމީހާ ނިންމަވަމުންނެވެ. މިއަށް އައްސަވާފައި عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ފެށް ނިޔާކުރެއްވީ ހަމައެގޮތަށެވެ.

މިންވަރަ خَلِيْفَةُ عُثْمَان بْن عَفَّان ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ފިރިމަރުވެ ހުވަފެނުގެފާ ހަރުގަނޑާ، އިއްދައިގެ ދުވަސްވަރުގައި އިންނަންވީ މަހާކާއިމުދު ޙައްޤު އެހިގެންވާ ބާރުމް އަނބިމީހާ އެއްގޮތަށް ހިނދު فَرِيعَةُ بِنْتُ مَالِكِ بْنِ سِنَانٍ (أُخْتُ أَبِيْ سَعِيْدٍ)، عُثْمَان ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު އަށް ދަންނަވައެވެ. فريعةގެ ފިރިކަލުން އަވަހާރަވުމުން رسول الله صلى الله عليه وسلّم ބާރުމް ކުރެއްވި فريعةގެ ފިރިކަލުންގެ ގެގައި އިއްދަވީމު (ހަމަޖެހުމާ ދިޔަދަތުވަސް) ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށް އިންނެވުމަށެވެ. މި ހަބަރު ލިބިވަޑައިގަތުމުން عُثْمَان ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ބާރުމް ކުރެއްވީ ހަމައެގޮތަށެވެ.

އަލްވަލީދުބުނު އިޤްބާ ރަބީޢުގެ ސަބަބުން އެކަމުގެ ބައްދަލު ކަނޑައެޅި ހާމަކުރިވަރު ކުރެއްވި ކަންތައްގެ ބައިތަކުގެ ދެކުނުވެރި ސުންނަތުގައިމެވެ.

عُثْمَان بْن عَفَّان ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ބައްޓަ ތަރުތީބު ކުރިން މަސްލަހަތު ރައްޔިތުން ބޮޑު އަޅި ޖަވާބު ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުއާއި އެހެން ބޭކަލުންގެ ބައްޓަމުގައި އުފުލާ ކުރެއްވުމުގެ ނިޔަތްކޮށް އިހުލާސް ބަސްފުޅުވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްގޮތް މިހެންގެ ބަސް މަސައްކަތް ބިނާކުރި رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ސުންނަތް މިކަން ދަރުސްކުރައްވާފައިހުރިވެއެވެ. اَبُوْبَكْرُ الصِّدِّيْقُ އާއި عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابْ رَضِيَ الله عَنْهُ ބައްޓަ އިޖުތިހާދުކުރެއްވުން أَفْضَلُކަމާއި ގޮތްކަމަށް ވިދާޅުވާތީ ބައެއް މީހުން އެކަން ފެތުރުވުނުކަން ބަޔަކުﷲ ބޮޑު ބައްޓަމާއި ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ އަރިހުގައި ދަންނަވާލިއިރު ވިދާޅުވިއެވެ. "يُوشِكُ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْكُمْ حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم وَتَقُوْلُونَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ" މިއަޙާދީޘުގެ މާނައަކީ އުޑުން ހިލަތައް ވެއްޓިދާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ވަރަށް އަހަނަށް ކިޔަމުން ދެވިދާޅުވަނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބުނެފިކަމަށް ކިޔައުމެވެ. މިއަޙާދީޘުން އަޅުގަޑަށް އެނގެނީ ޢުމަރު ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ ވިދާޅުވި ކަމެއްގައެވެ. އަޅުގަޑަށް އޮޅުމަކީ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ ބަސްފުޅުގެ މައްޗަށް ބަލަންޏާ ސުންނަތާއި ޚިލާފުވާ ރަސޫލުގެ މައްޗަށް ބަޔަކު އަމުރުގެ ބިނާކުރަނީ ވާގޮތު އެދެވޭ ޙުކުމްތަކުގައިވެސް ތަރުތީބުގެ ބަސް ސުންނަތާއި ޚިލާފުވާ ރަސޫލުގެ މައްޗަށް ބަޔަކު އަމުރުގެ ބިނާކުރަނީ ވާގޮތު އެދެވޭ ޙުކުމްތަކުގައި ތަރުތީބު

ބޭފުޅުންގެ ބަސް ސުންނަތާއި ޚިލާފުވާކަމުގައި ހިފުން ހުއްދަވާނީތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ސުންނަތް ދޫކޮށްލުމުގެ އަމުރެއް ދެއްވައިފި ނުވަތަ އިޖުތިހާދުކޮށް ފެންނަގޮތެއް އަމަލުކުރުން ހުއްދަވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ބައެއްމީހުން ޢަބްދުﷲ ބިން އުމަރު ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ އަމުރުގައި ސުންނަތާއި ޚިލާފަށް އުމަރުގެފާނުގެ ބަސްފުޅުގައި ހިފުމަށް ދެންނެވި ހިނދު (ކާފަވަޢިދެއްގޮތަށް ބުރުއްގައި) ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ އުމަރުގެފާނަށް ތަބާވުމަށްތޯއެވެ؟

ޢުރްވާ ބިން ޒުބައިރު رسول الله صلّى الله عليه وسلّمގެ ސުންނަތް ބަޔާންކުރައްވަން އިންނަވަނިކޮށް އަރިމަތިން ދެންނެވިއެވެ. "اَللّٰه تَعَالَى ގެ ޤަސަމް އަބޫބަކުރާއި ޢުމަރު ބޭކަލުން ތިބާއަށްވުރެ ސުންނަތް ދަންނަވާނެއެވެ. އެހިނދު ކާފަވަތިއެއް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަހަމަ ކަލޭމެން ސުންނަތަށް ތަބާވާ ބޭކަލުންނެވެ. ސުންނަތް ނުވާނަމަ މެންދުރު ނަމާދުކުރައްވަން ހަމަ ޢަލީއަށް ފެނިވަޑައިގެން މަތިން ނަމާދުކުރައްވާ ހިނދު ޢަލީއަށް ވެސް އަހުރެމެންނަށް ބުނެދިނެވެ. އަދި ޢަބްދާއި އަދިވެސްވެސް ފަހުގެ ސަލަފުންނަށް ވާހަކަ ކަންތައް ބުނެދިނުމަށް މުޙައްމަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބުނެދިނެވެ.

ސުންނަތާއި މުޚާލިފު ހިތްވާ ބަހެއް އުސޫލުކުރުން މާތް ފާޅުކޮށް ފާހަގަކުރުމަށް ވަރަށް ގިނަ މިސާލުތަކެއް އެބަހުއްޓެވެ. ބޭފުޅުން ބާރުލުން ދެއްވައިފި. އަދި ސުންނަތާއި ޚިލާފުވާ ބަސްފުޅު ކަމުގައިވިޔަސް އެއީ ބަލައި ނުގަތުމެވެ. މިސާލަކަށް ކަނޑައެޅި ޢަބްދުﷲ ބިން އުމަރު ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެއީ ޢަބްދުﷲ ގެ ދަރިކަލުން رسول الله صلى الله عليه وسلّم ހުކުރު ކުރެއްވީ "لاَ تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللهِ مَسَاجِدَ اللهِ" ބަސްފުޅު ހިނދު ޢަބްދުﷲ ގެ ދަރިކަލުން ބިލާލު ވިދާޅުވިއެވެ. وَاللهِ لَنَمْنَعَنَّ ހުއްޓުވާނަމެވެ! ބަލިހެޔޮވެގެން އަންހެނުން މިސްކިތަށް ދިއުން މަނާކުރާނަމެވެ. މިބަސްއަށް ހިނދު ޢަބްދުﷲ ގެ ބައްޕަ ބިލާލު الله ގެ ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ ދެންނެވިއެވެ. މިކަމުގައި އަހަރެން ބުނެދިނުމަށް މާނަކުރީއެވެ. މިބަހާ ޢަބްދުﷲ ވަރަށް ކާފަވީ އެބޭފުޅުންނަށް ގޯސްވެއްޖެކަން ބަލާތީ ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. މިކަމުގައި رسول الله صلى الله عليه وسلّم ބަޔާންކުރައްވައެވެ. ކަލޭގެ ނުވާތީ މިލަކުނަސީ الله ގެ ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ ބެހުމެވެ. އެކަން އަހަރެން މަނާކުރާނަމެވެ.

އަދި عبدالله بن المغفل المذنى رَضِيَ الله عَنْه އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ގާތުގައި ބޭފުޅުން (ކަނޑިން ހޮޅިއެއް ވަޅުލާ) ހިލަކަބޮޅެއް އުކާލުމާ އެއްކަލަވާންލުމުގެ ފުރުސަތެއް އެއްބޭފުޅުން އެކަންކުރުން މަނާކުރެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم نَهَى عَنِ الْخَذْفِ وَقَالَ: "إِنَّهُ لاَ يَصِيْدُ صَيْدًا وَلاَ ينكأُ عَدُوًّا وَلَكِنَّهُ يُكَسِّرُ السِّنَّ وَيفْقَع الْعَيْنَ" މާނައީ: ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلى الله عليه وسلّم ވަނީ ހިލަ ހިލުއްލުން (އަތުވެއްޓާ އުކާލުމު ހެޔޮނުން) މަނާކުރައްވާފައެވެ. އަދި ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. އެއީ ޝިކާރަކުރެވޭ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އުނާލުމާއިއަށް ޢަދާވާތެރިއެއް ނުވާނެއެވެ. އެކަމަކު އެއީ ދަތްއަޅައިންދާ ލޮލުގެ ގޮނޑިތައް ދަމާލައެވެ.

ޢަބްދުﷲ މިގޮތަށް މަނާކުރައްވާފައިވާކަން އެނގުމުން ދުވަހަކުގައި އެލިހުން މިކަންކުރަނިކޮށް ދުށުމާ ދިމާވެއްޖެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. -الله تَعَالَى ގެ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވެގެންވެއެވެ. އަހުރެން ކަލޭއާއި ވާހަކަދައްކަން ނުދައްކާނަމެވެ. އަހުރެން ކަލޭއަށް ހަބަރުދީފިން އެކަމަށް رسول الله صلى الله عليه وسلّم މަނާކުރައްވާފައިވާ ކަމަށް ކަލޭއަށް ދަންނަވައިދިނީމެވެ. ނަމަވެސް ކަލޭ ދެއްކީ އެކަމުގެ ދިރާސާކުރަނިއެވެ. މިފަދަ ވާހަކަތައް އެބައުޅޭކަމުގައިވާ أَيُّوبُ السَّخْتِيَانِيّ ކިބައިން ރިވާކުރައްވާ الإِمَامُ الْبَيْهَقِيّ تَخْرِيج ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ކަލޭ އެދިހަކަން رسول الله صلى الله عليه وسلّمގެ ސުންނަތާއި ސުންނަތަށް ބަހާލާއިރުކުރުން އެއަކުކާއިދު ކަލޭއަށް އެދިހަކަށް ބުނެދިނީމަ: ސުންނަތް ބަހައްޓާކުރުން އަހުރެމެން އެއްބައިކޮށް ދޫކޮށްލާށެވެ. ފުރައްސާރަ ބޭއްވުން ވަރަށްގިނަ ދައްކަވާ އަހުރެމެންނަށް ހެވާގު ދައްކާވެއެވެ. ފަހެ މިކަމުގައި ކަލާދޭނެއެވެ. އެދިހަކު ހަމަކަށަވަރުން މަގުފުރެދިގެންވާ މީހެކެވެ.

الإِمَامُ الأَوْزَاعِي رَحِمَهُ الله ވިދާޅުވިއެވެ. السُّنَّةُ قَاضِيَةٌ عَلَى الْكِتَابِ أَوْ تَقْيِيْدُ مَا أَطْلَقَهُ أَوْ بِأَحْكَام لَمْ تُذْكَرْ فِي الْكِتَابِ މާނައީ: "ސުންނަތަކީ ޤުރުއާން ފުރިހަމަ މާނަކޮށްދޭ ހެކިތަކެވެ. ނުވަތަ ސުންނަތް ޤުރުއާން ޢާންމުކޮށްފައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް ޚާއްޞަކުރައްވައެވެ. ނުވަތަ ސުންނަތަކީ ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންވެގެން ނުވާ ކަންތައްތަކުގެ ޙުކުމްތަކެވެ."

އެއީ اللّٰه تَعَالَىގެ ވަޙީގެ ބަސްފުޅުގައިވާ ގޮތުގައެވެ. (وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ) (النحل ٤٤) މާނައީ: "މިޒިކުރު ތިބާއަށް ބާވައިލެއްވީ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވިފައި މީސްތަކުންނަށް، އެމީހުންނަށް ބާވައިލައްވައިފައިވާ ކަންތައް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށެވެ. (އެކަންކަމާ މެދު) ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމަށްޓަކައެވެ." އަދި އެހެންނަމަ رسول الله صلى الله عليه وسلّم

ބަޔާންކުރައްވާ ބަސްފުޅު "أَلاَ إِنِّيْ أُوتِيْتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ" މިޙަދީޘާ ޚިލާފު ދެންނެވުމުގައި ވެއްޖެއެވެ. އަދި عَامِرُ الشَّعْبِي رَحِمَهُ الله ގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވާ الإمَامُ الْبَيْهَقِيْ ثَابت ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އާމިރު ބައެއް މީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ."إِنَّمَا هَلَكْتُمْ فِي حِيْنَ تَرَكْتُمُ الْآثَارَ" މާނައީ ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކުވީ صَحِيْحُ حَدِيْثތައް ދޫކޮށްލި ހިނދުއެވެ.

އަދި الأَوزاعي رَحِمَهُ الله البَيْهَقِي ގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވާ ކަމުގައި الْبَيْهَقِيْ ދައްކަވާފައި ވެއެވެ. الأَوْزَاعِي އެކަލޭގެ ބައެއް އަޞްޙާބުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ."إذَا بَلَغَكَ عَنْ رَسُولِ اللهِ حَدِيْثٌ فَإِيَّاكَ أَنْ تَقُولَ بِغَيْرِهِ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم كَانَ مُبَلِّغًا عَنِ اللهِ" ބަޔާންވުމާ ކަމަށް ދިމާއްޖެހިނަމަ ބަޔާން ދޫކޮށް އެހެން ބަސްތަކަށް ގޮސްގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صلى الله عليه وسلّم އަކީ الله تعالى ބަސްދަންނަވައިދެއްވާ ބޭފުޅެކެވެ. އަދި سُفيَانُ بْنُ سَعِيْدِ الثَّوْرِي ވިދާޅުވީ ކަމުގައި الْبَيْهَقِي ރިވާކުރައްވައެވެ. "إنَّمَا الْعِلْمُ كُلُّهُ الْعِلْمُ بِالْآثَارِ" ކަލާމުގެ މާނައީ ހުރިހާ ޢިލްމެއް ބަޔާންވެފައި ވަނީ ހަދީޘްތަކުގައެވެ. އަދި الإمَامُ مَالِك رَحِمَهُ الله ވިދާޅުވިއެވެ. "مَا مِنَّا إلاَّ رَادٌّ وَمَرْدُودٌ عَلَيْهِ إلاَّ صَاحِب هَذَا الْقَبْرِ وَأَشَارَ إلَى قَبْرِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم"رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ދެކެވަޑައިގަތުން އިޝާރާތްކުރައްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. " މިކަބުރުގެ ވެރިޔާގެ ބަސްފުޅު ފިޔަވައި ކޮންމެ މީހެއްގެ ބަސްފުޅަކީ ރައްދުކުރެވިދާނެ އެއްޗެކެވެ. އަދި އަލްއިމާމު އަބޫ ޙަނީފާ ވިދާޅުވިއެވެ."إذَا جَاءَ الْحَدِيْثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم فَعَلَى الرَّأْسِ وَالْعَيْنِ" رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ބަސްފުޅަށް ބަޔާންވެއްޖެނަމަ އަޅުގަނޑުމެން ހިތުން ބޮލުން ޤަބޫލުކުރަމެވެ. އަދި އަލްއިމާމު ޝާފިޢީ ވިދާޅުވިއެވެ. "مَتَى رَوَيْت حَدِيْثًا صَحِيْحًا عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم فَلَمْ آخُذْ بِهِ فَأُشْهِدُكُمْ إنَّ عَقْلِيْ قَدْ ذَهَبَ" މާނައީ رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ޞައްޙަ ބަޔާންވެގެން އައުމުން އަޅުގަނޑު ރިވާކޮށްފައި ނުހިފައިފިނަމަ އަޅުގަނޑުގެ ބުއްދި ގެއްލިފައިވާކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ހެކިވާށެވެ. އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ. "إذَا قُلْتُ قَوْلاً وَجَاءَ الْحَدِيْثُ بِخِلاَفِهِ فَاضْرِبُوا بِقَوْلِيَ الْحَائِطَ" މާނައީ رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ބަޔާންފުޅުގައި އަޅުގަނޑު ބުނެފައިވާ ބަހާ ޚިލާފު ހަދީޘެއް އައުމުން އަޅުގަނޑު ބުނި ބަސް ފާރުގައި ޖަހާށެވެ.

އަލްއިމާމު އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލް އެކަލޭގެ ބައެއް އަޞްޙާބުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "لاَ تُقَلِّدْنِيْ وَلاَ تُقَلِّدْ مَالِكًا وَلاَ الشَّافِعِيَّ وَخُذْ مِنْ حَيْثُ أَخَذْنَا" މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑަށް ތަބާނުވާށެވެ. މާލިކަށް ޝާފިޢީއަށް ތަބާނުވާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހިފި ތަނުން ކަލޭގެފާނުވެސް ހިފާށެވެ. އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ. عَجِبْتُ لِقَوْمٍ عَرَفُوا الإسْنَادَ وَصِحَّتَهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم يَذْهَبُونَ إلَى رَأْيِ سُفيَانَ الثَّوْرِي، وَاللهُ تَعَالَى يَقُولُ: (فَلْيَحْذَرِ الَّذِيْنَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيْبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيْبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيْمٌ) (النّور ٦٣) މާނައީ: އަޅުގަނޑު އެބައިމީހުންނާމެދު ހައިރާންވަމެވެ. އެބައިމީހުން رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ބަޔާންފުޅެއް އާދެ ސަނަދު ސައްޙަކަމާއި އެނގިގެން ހުރެ އެބައިމީހުން ސުފްޔާނުއް ޘައުރީގެ ރައުޔަށް ދަނީއެވެ. الله تَعَالَى ވަޙީކުރައްވާފައި ވެއެވެ. رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވާ މީހުން އެމީހުންނަށް ފިތުނައެއް ޖެހުމާއި ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޒާބެއް ޖެހުމަށް ބިރުގަންނާހުށި ކަމެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އެފިތުނައަކީ ކޮބައިކަން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަވާތޯއެވެ؟ އެއީ ޝިރުކެވެ. އެހެނީ رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ބަސްފުޅެއް ރައްދުކޮށްލުމުން ހިތުގައި އެއްވެސް ޒަމާން ދުވަހަކު ގޮސްދާނެކަމެވެ. އެބައިމީހުން ފިތުނައަކަށް ވެއްޓޭނެކަމެވެ. އެހެންވުމުން އެކަމާ ހަމަ ރައްކާތެރިވާން ޖެހެއެވެ. އަދި ތިރީގައިވާ މިއާޔަތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެގޮތަށް ވަޙީކުރައްވާ ކަމަކަށް ހުރިކަމުގެ ދަލީލަކަށް مجا هدبن جبر، الله تَعَالَى ގެ ބަސްފުޅު فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِى شَيءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُوْلِ މުތަސިރު ގައި ވިދާޅުވެފައިވަނީ އަލްއިމާމު ބައިހަޤީ ރިވާކުރައްވައެވެ. ޚިލާފުވާކަމެއް الله تَعَالَى އަށް ރައްދުކުރުމަކީ الله تَعَالَى ގެ ފޮތް ފޮތުން ރައްދުކުރުމެވެ. އަދި رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم އަށް ރައްދުކުރުމަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށް ރައްދުކުރުމެވެ.

އަލްއިމާމު ޒުހުރީ ވިދާޅުވިކަމުގައި އަލްއިމާމު ބައިހަޤީ ރިވާކުރައްވައެވެ. "كَانَ مَنْ مَضَى مِنْ عُلَمَائِنَا يَقُولُونَ الإعْتِصَام بِالسُّنَّةِ نَجَاة" އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރީގެ ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ. ސުންނަތުގައި ހިފުމަކީ (އެހެން ބަހަކުން) ކުރުމަކީ نَجَاة އެވެ. ސަލާމަތެވެ ކަމެވެ.

އަދި إبن قُدَامَة رحمه الله އެކަލޭގެ ފޮތް رَوْضَةُ النَّاظِرِ فِي بَيَانِ أُصُولِ الأَحْكَام ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ދެވަނަ އަޞްލަކީ رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ސުންނަތެވެ. رسو ل الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ބަސްފުޅަކީ ހުއްޖަތެކެވެ. ސަބަބަކީ ބަރަކާތްތެރިވުމާއި އިތުބާރުކުރަންޖެހޭ ދަލީލުތަކެއްކަމުން الله تَعَالَى ވަޙީ އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވުމަކީ ބިރުދެއްކެވުން އަންގަވާފައިވެއެވެ.

(فَلْيَحْذَرِالَّذِيْنَ يُخَالِفُوْنَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْتُصِيْبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْيُصِيْبَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْم) މި އާޔަތުގެ މުތަސިރުގައި އިބްނު ކަޘީރު

ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ އަމުރުފުޅަކީ އެކަލާގެފާނު ހިންގެވި ގޮތެވެ. ދެއްކެވި މަގެވެ. އަދި އެކަލާގެފާނުގެ ސުއްނަތާއި ޝަރީޢަތެވެ. އެއްވެސް މީހެއްގެ ބަހާއި ޢަމަލުގެ (ރަނގަޅު ނުރަނގަޅު) ކިރައި ވަޒަންކުރެވޭނީ رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ބަހާއި ޢަމަލާއި އަޅައެވެ. އެމީހެއްގެ ޢަމަލު رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ބަހާއި ޢަމަލާއި އެއްގޮތްވާނަމަ ގަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. އެއާއި ޚިލާފު ވެއްޖެނަމަ ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ރައްދުވާނެއެވެ. އެމީހެއްގެ ބަހާއި ޢަމަލު އެމީހަކަށް ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ ކޮންމެމީހަކުވި ނަމަވެސް މެއެވެ. އެއީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމްއާއި އެއްބަސްވެ ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘުގައި رسول الله صلى الله عليه وسلّم ރިވާކުރެއްވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ.(مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُ نَا فَهُوَرَدٌّ) މިމާނަ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި ނުވާގޮތަކަށް (ދީނުގެ) ކަމެއް ކޮށްފިނަމަ ފަހެއެކަމަކީ اللهގެ ހަޟްރަތުގައި ގަބޫލުކުރެވިގެންނުވާ ރައްދުކުރެވިގެންވާ ކަމެކެވެ. މިހާ ސިއްރުކަމެއްއާއި ފާޅުގައި رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުވުމަކީ ބިރުވެރިވާ ކަމެކެވެ. (أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ) އެބަހީ އެމީހުންގެ ހިތުގައި ކާފިރުކަން ނުވަތަ ނިފާޤުކަން ނުވަތަ ބިދުޢައެއް ފިތުނާއެއް ކަމަށްޖެހުމެވެ.(أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ގަތުލު ވުމުން ނުވަތަ ޝަރުޢީ ޙައްދުތަކުގައި ބޮޑުން ނުވަތަ ޢަޛާބު ލިބުންކަމަ ކަމަށްވާނެއެވެ.

އަލްއިމާމު އަޙްމަދު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެއްގައި އަބޫހުރައިރާ ރަޟިޔަالله ޢަންހު ވިދާޅުވިކަމުގައި ވެއެވެ."مَثَلِيْ وَمَثَلُكُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهَا جَعَلَ الْفَرَاشُ وَهَذِهِ الدَّوَابُّ اللاَّئِيْ يَقَعْنَ فِي النَّارِ يَقَعْنَ فِيْهَا وَجَعَلَ يَحْجِزُهُنَّ وَيَغْلِبْنَهُ فَيَقْتَحِمْنَ فِيْهَا قَالَ فَذَلِكَ مَثَلِيْ وَمَثَلُكُمْ أَنَا آخذ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَارِ هَلُمَّ عَنِ النَّارِ فَتَغْلِبُونِي وَتَقْتَحِمُونَ فِيْهَا"

މިމަންޒަރާ އާއި މިޙަދީޘުގެ މިސާލަކީ އަލިފާން ރޯކޮށްފައިވާ މީހެއްގެ މިސާލެވެ. ދިއްލުމުން އަލިފާންގަނޑުގެ ވަށައިގެންވާތަނުގައި އަލިފާނަށްޖެހޭ ފަނިފިޔޮ (އިރުވައިތިލަފަނި) ކަހަލަ އެއްޗެހި އަދި ބޮޑުމީހާ އަލިފާނުގެތެރެއަށް ވެއްޓެމުން ދަނީއެވެ. (އޮތަނިފުރައިއި) އެމީހާ އެތެރެއަށް ވެއްޓޭތީ އެމީހާ އެއްޗެހި ދުރުކުރަމުން ދިޔައީއެވެ. ހަމައެފަދައިން ތަންމަތީގެ އެއްޗެހި އަލިފާނުގެތެރެއަށް ވެއްޓެމުން ދަނީއެވެ. ދެން ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި އަހަރެންގެ މިސާލެވެ. އަހަރެން އަލިފާނުގެކައިރިން ދުރުކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ދަމައިގަތުމަށް ހިފަހައްޓަމެވެ. ނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެންގެ ކިބައިން އެތެރެއަށް ވަންނަމުން ދަނީއެވެ. ބުޚާރީ އާއި މުސްލިމްވެސް މިޙަދީޘް عبدالرّزاق ގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވައެވެ. الإمام سيوطي ލިޔުއްވާފައިވާ "مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ فِي الإِحْتِجَاجِ بِالسُّنَّةِ" މިނަންކިޔާ ފޮތުގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. ދަންނާށެވެ. الله تعالى މިޙަދީޘްގެ ކިބައިން ބަޔާންކުރައްވާ ހަމައެކަނި ކަލާނގެއެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން رسول الله صلى الله عليه وسلّم ގެ ބަސްފުޅާއި ޢަމަލުފުޅުތަކަކީ أُصُولُ حَدِيْث ގައިވާ ޝަރުޢީ ދަލީލަކީ އެއްގޮތްވާނަމަ ދީނުގައި شَرْعِي حُجَّة އެއްކަމުގައި ގަބޫލުކުރުމަށް ޢިލްމުވެރިން އިއްތިފާޤުވެފައިވާކަން ކުރިންވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އެކަމަށް މީހާ މަޖުބޫރު ކުރެވޭނީ ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ހަމަ ސާބިތުވެގެންނެވެ. ނަމަވެސް ކުރީގެ ޢިލްމުވެރިންގެ ދަރިވަރުން ތަޤުލީދުކުރުމަށް الله تعالى އެދިވޮޑިގެންނުވާ ބަސްތަކެއް ކަމުގައި ވެއެވެ.

ސުއްނަތަކީ މާތްކަން ހިމެނޭ އެއްޗެއް ހަމައެކަނި ކަމެއް ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއާއި ޚިލާފުވާގޮތަށް ޢަމަލުކުރާ މީސްތަކުން އިސްލާމީ ބަޔަކު ކަމަށްވެސް ނުވާނެއެވެ. އާދެ! އަސްލަށް ބަލާއިރު އެއިން ވަކިވެގެންނުވާ ހަމައެކަނި ބައެއް އިމާމުންގެ ފިކުރުތަކެވެ. އެހެންވެ ޢިލްމުވެރިން ދީނުގެ ބަސްތަކާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކޮށް ބަސްތަކުގެ ހައްޤު ދެނެގަތުމަށް ހާލުގައި ޖެހިލައްވަތެވެ. އަދި އެހެންނަމަ ބަޔާންކުރެވޭ ކަމެއް ކިޔަވަން ކަމެއް މިހާރު ހުރި ހަމަޖެހިގެން ކުރެވިދާނެއެވެ.

الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތަކީ އެއީ ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ފައިދާތައް ލިބޭނޭ ކަމެކެވެ. الله تعالى ރަސޫލުންގެ ސުންނަތް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޮނުއްވައިދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތަށް އެހެން ބަސްތަކާ ޚިލާފުނުވާގޮތަށް ހަމަވިއްޖެއެވެ.

އަދި އެކަލާނގެ ތެދުމަގަށް އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވުމަށް. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާ ކަރަމްވަންތަ ޖަވާބުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى عَبْدِهِ وَرَسُولِهِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ بِإِحْسَانٍ ■

އަޞްލު ލިޔުއްވީ: فضيلة العلامة الشيخ عبدالعزيزبن عبدالله بن باز رحمه الله

ތަރުޖަމާ: فضيلة الشيخ إسماعيل محمّد